

از زندگی ابورهم پس از پیامبر گرامی ﷺ و پایان کار و دودمان او در منابع یاد نشده است.

◀ منابع

الاستیعاب: ابن عبدالبر (م. ۴۶۳ق.)، به کوشش البجاولی، بیروت، دار الجیل، ۱۴۱۲ق؛ اسدالغابه: ابن اثیر علی بن محمد الجزری (م. ۶۳۰ق.)، بیروت، دار الفکر، ۱۴۰۹ق؛ الاصابه: ابن حجر العسقلانی (م. ۸۵۲ق.)، به کوشش علی محمد و دیگران، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق؛ امتاع الاسماع: المقریزی (م. ۸۴۵ق.)، به کوشش محمد عبدالحمید، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۲۰ق؛ انساب الاشراف: البلاذری (م. ۲۷۹ق.)، به کوشش زکار، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۷ق؛ تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر: الذهبی (م. ۷۴۸ق.)، به کوشش عمر عبدالسلام، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۱۰ق؛ تاریخ طبری (تاریخ الامم و الملوک): الطبری (م. ۳۱۰ق.)، به کوشش محمد ابوالفضل، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ تاریخ خلیفه: خلیفه بن خیاط (م. ۲۴۰ق.)، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق؛ تاریخ المدینه المنوره: ابن شیبّه النمیری (م. ۲۶۲ق.)، به کوشش شلتوت، قم، دار الفکر، ۱۴۱۰ق؛ تاریخ یعقوبی: احمد بن یعقوب (م. ۲۹۲ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۴۱۵ق؛ جمهره انساب العرب: ابن حزم (م. ۴۵۶ق.)، به کوشش گروهی از علماء بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۸ق؛ دانشنامه سیره نبوی: قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۹ش؛ دلائل النبوه: البیهقی (م. ۴۵۸ق.)، به کوشش عبدالمعطی، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۰۵ق؛ الروض المعطار: محمد بن عبدالمنعم الحمیری (م. ۹۰۰ق.)، بیروت، مکتبه لبنان، ۱۹۸۴م؛ سبل الهدی: محمد بن یوسف الصالحی (م. ۹۴۲ق.)، به کوشش عادل احمد و علی

محمد، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۴ق؛ السنن الکبری: البیهقی (م. ۴۵۸ق.)، بیروت، دار الفکر؛ الطبقات الکبری: ابن سعد (م. ۲۳۰ق.)، به کوشش محمد عبدالقادر، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۸ق؛ المحبّر: ابن حبیب (م. ۲۴۵ق.)، به کوشش ایلزه لیختن شتیتز، بیروت، دار الآفاق الجدیده؛ مرصد الاطلاع: صفی الدین عبدالؤمن البغدادی (م. ۷۳۹ق.)، بیروت، دار الجیل، ۱۴۱۲ق؛ عجم البلدان: یاقوت الحموی (م. ۶۲۶ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۹۹۵م؛ معرفه الصحابه: ابونعیم الاصفهانی (م. ۴۳۰ق.)، به کوشش العزازی، ریاض، دار الوطن، ۱۴۱۹ق؛ المغازی: الواقدی (م. ۲۰۷ق.)، به کوشش مارسدن جونس، بیروت، اعلمی، ۱۴۰۹ق؛ المنتظم: ابن جوزی (م. ۵۹۷ق.)، به کوشش نعیم زرزور، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۲ق؛ وفاء الوفاء: السمهودی (م. ۹۱۱ق.)، به کوشش محمد عبدالحمید، بیروت، دار الکتب العلمیه.

محمد سعید نجاتی

ابوزمعه اسدی: از دشمنان پیامبر

گرامی ﷺ در مکه

اسود بن مطّلب / عبدالمطّلب^۱ بن اسد بن عبدالعزی^۲ از تیره بنی اسد قریش مکّنا به ابوزمعه است. ^۳ وی از سران قریش^۴، فردی

۱. مروج الذهب، ج ۲، ص ۲۹۵؛ الاستیعاب، ج ۲، ص ۱۶۶ ج ۳، ص ۹۱۰.
۲. السیره النبویه، ج ۱، ص ۳۶۲.
۳. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۱۴۸.
۴. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۱۵۰؛ مروج الذهب، ج ۲، ص ۲۹۵.

جلوگیری از هدایتگری پیامبر، وی در زمره کسانی بود که از پیامبر خواستند برای اثبات حقانیت خویش، از خدا بخواهد فرشته‌ای نفرستد تا او را تصدیق کند و نیز بخواهد قصرهایی از طلا و نقره برایش بسازد تا مانند دیگران در بازار پی معاش نباشد.^{۱۰} (فرقان/۲۵، ۷-۸)

مشرکان، از جمله ابوزمعه، کارهایی نامعقول را از پیامبر می‌خواستند.^{۱۱} (اسراء/۱۷، ۹۰-۹۳) مثلاً برای عاجز نشان دادن پیامبر، از او دو نیمه کردن ماه را خواستند و پس از این معجزه نیز ایمان نیاورده، با اصرار بر شرک خود، پیامبر را ساحر خواندند.^{۱۲} (قمر/۵۴، ۱-۲) مفسران در شأن نزول آیاتی دیگر ابوزمعه را مصداق زیانکاران دانسته^{۱۳} (عصر/۱۰۳، ۱-۲) و از ناسزاگویی او به پیامبر ﷺ و خداوند یاد کرده‌اند.^{۱۴} (ص/۳۸، ۶-۷) او در توطئه قتل پیامبر در دار الندوه نیز حضور داشت.^{۱۵}

از زندگی وی پس از هجرت پیامبر، تنها دو گزارش در دست است. یکی آن که صفوان بن امیه برای فرستادن کاروان تجاری از بیراهه به شام با او مشورت کرد.^{۱۶} دیگر آن که در

بخشنده و در زمره کسانی بود که در رخداد نصب حجرالاسود به سال پنجم پیش از بعثت، یکی از چهار گوشه ردای پیامبر ﷺ را گرفت تا سنگ نهاده در آن را در جای خود بگذارند.^۱ از همنشینی همیشگی او با سران کهنسال مشرک مکه، همچون ولید بن مغیره مخزومی، عاص بن وائل سهمی و اسود بن عبدیغوث زهری که بیشتر در توطئه بر ضد اسلام با هم بودند^۲، می‌توان حدس زد که سالیانی پیش از عام الفیل زاده شده است.

تاریخ از دشمنی او با پیامبر ﷺ و اسلام حکایت دارد.^۳ نمونه‌ای از آن، ریشخند پیامبر در حال نماز بود^۴ که نفرین ایشان را در پی داشت.^۵ برخی مفسران علت ناینایی^۶ و مرگ فجیع او را همین نفرین می‌دانند.^۷ وی برای بازداشتن پیامبر از ابلاغ رسالت، بسیار می‌کوشید.^۸ هنگام تقاضای سران مشرک از پیامبر برای سازش و پرستش خدایان یکدیگر، او نیز همراه ایشان بود.^۹ در پی بهانه‌جویی‌های مشرکان برای

۱. تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۹-۲۰.

۲. تفسیر قمی، ج ۱، ص ۴۰۹؛ التبیان، ج ۱۰، ص ۴۲.

۳. تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۲۵۲.

۴. تفسیر قمی، ج ۱، ص ۴۰۹؛ روح المعانی، ج ۱۴، ص ۱۲۷.

۵. السیره النبویه، ج ۲، ص ۴۰۹.

۶. جامع البیان، ج ۱۴، ص ۹۵.

۷. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۱۴۸-۱۴۹؛ الخصال، ج ۱، ص ۲۸۰؛

سبل الهدی، ج ۲، ص ۴۶۱.

۸. تاریخ طبری، ج ۱، ص ۵۴۳؛ التبیان، ج ۱۰، ص ۴۶۱.

۹. السیره النبویه، ج ۱، ص ۳۶۲.

۱۰. الدر المنثور، ج ۶، ص ۲۳۶-۲۳۷.

۱۱. جامع البیان، ج ۲۳، ص ۱۵۲.

۱۲. البدایة و النهایه، ج ۳، ص ۹۶؛ الدر المنثور، ج ۷، ص ۶۷۱-۶۷۲.

۱۳. تفسیر قرطبی، ج ۲، ص ۱۲۳.

۱۴. جامع البیان، ج ۲۳، ص ۱۵۲.

۱۵. تاریخ طبری، ج ۱، ص ۵۶۶.

۱۶. المغازی، ج ۱، ص ۱۹۷-۱۹۸.

عزای دو فرزند و یک نوه اش زمعه، عقیل و حارث بن زمعه که در بدر کشته شدند، بر خلاف مکیان که از ترس شماتت مسلمانان نمی گریستند، بسیار گریست. ^۱ طبری ^۲ آورده است که همه مسخره کنندگان پیامبر ﷺ پیش از بدر نابود شدند. این گزارش او را نیز شامل می شود؛ ولی صدوق مرگ وی را پس از بدر یاد می کند ^۳ که با دیگر داده های تاریخ سازگارتر است. ^۴ بلاذری به نقل از واقدی، سن سن او را نزدیک به ۱۰۰ سال دانسته است. ^۵

◀ منابع

الاستیعاب: ابن عبدالبر (م. ۴۶۳ق.)، به کوشش علی محمد و دیگران، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق؛ انساب الاشراف: البلاذری (م. ۲۷۹ق.)، به کوشش زکاء، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۷ق؛ البدایة و النهایة: ابن کثیر (م. ۷۷۴ق.)، به کوشش علی محمد و عادل احمد، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۸ق؛ تاریخ طبری (تاریخ الامم و الملوک): الطبری (م. ۳۱۰ق.)، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۷ق؛ تاریخ یعقوبی: احمد بن یعقوب (م. ۲۹۲ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۴۱۵ق؛ التبیان: الطوسی (م. ۴۶۰ق.)، به کوشش العاملی، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ تفسیر العیاشی: العیاشی (م. ۳۲۰ق.)، به کوشش

رسولی محلاتی، تهران، المكتبة العلمية الاسلامیه؛ تفسیر القمی: القمی (م. ۳۰۷ق.)، به کوشش الجزایری، لبنان، دار السورور، ۱۴۱۱ق؛ تفسیر قرطبی (الجامع لاحکام القرآن): القرطبی (م. ۶۷۱ق.)، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۷ق؛ جامع البیان: الطبری (م. ۳۱۰ق.)، به کوشش صدقی جمیل، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۵ق؛ الخصال: الصدوق (م. ۳۸۱ق.)، به کوشش غفاری، قم، نشر اسلامی، ۱۴۱۶ق؛ السدر المنثور: السیوطی (م. ۹۱۱ق.)، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۴ق؛ روح المعانی: الاکوسی (م. ۱۲۷۰ق.)، به کوشش محمد حسین، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۷ق؛ سبل الهدی: محمد بن یوسف الصالحی (م. ۹۴۲ق.)، به کوشش عادل احمد و علی محمد، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۴ق؛ السیرة النبویه: ابن هشام (م. ۲۱۳-۸ق.)، به کوشش السقاء و دیگران، بیروت، المكتبة العلمیه؛ مروج الذهب: المسعودی (م. ۳۴۶ق.)، به کوشش اسعد داغر، قم، دار الهجرة، ۱۴۰۹ق؛ المعتمر: المحقق الحلی (م. ۶۷۶ق.)، مؤسسة سید الشهداء، ۱۳۶۳ش؛ المغازی: الواقدی (م. ۲۰۷ق.)، به کوشش مارسدن جونز، بیروت، اعلمی، ۱۴۰۹ق.

سید علی رضا واسعی

ابوسعبد ورامینی: از معماران حریمین

شریفین

رضی الدین ابوسعبد / ابوسعبد ورامینی در اواخر سده پنجم و نیمه نخست سده ششم ق. در ورامین می زیسته؛ اما از زمان تولد و مرگ

۱. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۴۱.

۲. جامع البیان، ج ۱۴، ص ۹۶.

۳. الخصال، ج ۱، ص ۲۸۰.

۴. المغازی، ج ۱، ص ۱۲۲-۱۲۳؛ تاریخ طبری، ج ۲، ص ۴۱.

۵. السیرة النبویه، ج ۱، ص ۳۶۲؛ التبیان، ج ۱۰، ص ۴۲۰؛ تفسیر

قرطبی، ج ۲، ص ۱۲۳.